

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 16. februarja 2023 - Leto XXXIII, št. 7

stran 2

LEJS, ILOJCA IN SLAMA – TAU SO NÜCALI ZA PANONSKE IŽE

KULTURA NAS POVEZUJE
stran 3

POKLON PAVERSKOMI DELI
stran 4

ANDOVSKA ČARALICA
stran 8

LEJS, ILOJCA IN SLAMA – TAU SO NÜCALI ZA PANONSKE IŽE

Gda v roké vzemete té novine, vam več nede trbôlo dosta čakati do fašenske sobote, gda do v Števanovci držali borovo gostüvanje. Pri tajoj lejpoj porabskoj šegi do cuj domanji Slovenci od

»Panonski človek je na dvoriški emo brajdo in sadne drejve, depa püngrad tö.« smo čüli od avtorice razstave Jane Balažic

najmlajši do najstarejši lejt, zatok so se pri Zvezi Slovencev na Madžarskem odlaučili, ka letos napravijo malo ovaški program za svetek slovenske kulture kak do tega mau.

9. februara, en den po oblejtnici smrti slovenskoga poeta *Franceta Prešerna* se je najgir lüstvo zbralo v razstavnom prostori varaškoga Slovenskoga doma, ka bi si poglednilo makete panonski iž, štere je napravila sodelavka Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota *Jana Balažic*. Med gosti smo vidli slovensko parlamentarno zagovornico *Eriko Koleč Kiss*, predsednika Državne slovenske samouprave *Karčina Holeca* pa slovensko generalno konzulko *Metko Lajnšček*.

Vsi navzauči so samo lampe opérali, gda je na diatonične fude (frajtonarco) začno igrati mladi pojepl *Lukas Gumilar*, šteri odi v šesti klas glasbene šaule v Böltinci, sprtoleti 2022 pa so ga vözglasili za najbolje perspektivnoga pomurskoga harmonikara. V Varaši nam je igro naute iz slovenske krajine Rezija na Taljanskem in slovenske narodnozabavne melodije, najbolje pa smo se radüvali venak te, gda je ž njim zaspejvala sestrice *Lara* tö. »S pomočjauv kulture smo gratali in ostali tau, ka smo: Slovenci,« je svoj svetejšnji guč začnila predsednica Slovenske zveze *Andrea Kovács* in cujdala, ka se moremo vsi trüditi, ka bi naša kulturna erba gorostala. Za delo se je zavalila vsejm kulturnim skupinam v našoj krajini, te pa eške

premišlavalala o tom, ka smo porabski Slovenci nikdar nej živeli v vküpnom rosagi z drügimi rojaki. Mamo pa prej gnako zgodovino, gezik in kulturo s prekmurskimi Slovencami, na priliko smo ranč takše »panonske« cimprane iže zidali kak uni.

Navzauče je pozdravila direktorica sobočke knjižnice *mag. Klaudija Šek Škafar* tö, štera je povödala, ka v njeni inštituciji držijo letos cejli kulturni keden kauli Prešernovoga svetka. Pravla je, ka je kolejgarca *Jana Balažic* že lanjsko leto, za 32. Dneve evropske kulturne erbe napravila razstavo »Panonska iža in gnes«, štero si leko porabski Slovenci poglednejo od zdaj do konca februara.

Avtorica razstave je napravila štirideset fotografij o panonski ižaj, tau pa največ v Sloveniji, depa v Avstriji pa na Vogrskom tö. Zvün toga je z gnaki materialov (lejs, ilojca in slama) narédila eške drauvne makete té ramov. »Napravila sem je zavolo toga, ka bi bole razmili, kak je lüstvo tis-toga ipa živelo,« smo čüli, gda smo gledali male iže s plautom, gračenkam in sadnimi drejvami – vidli pa smo drauvne kokauši kauli stüdenecov ranč tak.

Kak smo od *Jane Balažic* zvödali, so takše iže najbole v 18. in 19. stoletji zidali. Stale so »po dugom« ali v formi litere »L«, o nji je prej dosta piso prekmurski pisatelj *Miško Kranjec*. Sodelavka sobočke knjižnice je povödala, ka indašnji, zdravi materiali pomalek nazajpridejo v moderno zidanje. »Doma si postavite – če že nej s slamov krito

Slovenska zveza je svoj program za svetek slovenske kulture držala v Slovenskom domi, vküper z murskosoboškov knjižnicov

ižo – bar eden indašnji čebelnjak,« je navzauče na konci svojoga guča prosila bibliotekarka. Slovenski kulturni svetek je nej mogo biti brezi Prešernove pesmi: misli poeta o želenji po zgüblenoi, prausnoj mladosti (O, Vrba) je tomačila pravličarka *Metka Celec* iz Sobote. Drauvne panonske iže pa v Slovenskom domi čakajo vse tiste, šteri bi radi spoznali, v kakši ižaj so se veselili, žalostili in senjali naši starci. (Kejpl na 1. strani: Na razstavo o panonski ižaj je bilau najgir dosta porabski Slovencov)

-dm-

foto: Gyöngyi Bajzek

Pod Srebrnim brejgom ...

... je ena legenda nazaj prišla. Depa, najprva moramo nazaj v zgodovino poglednoti. Leto 1961 se je pisalo, gda je firma Renault nauvi auto vödala. Renault 4 ali tö R4 so njem ménje dali. V Sloveniji se je francusko 4 ali quatre brž v ménje »katrca« vöminilo. Auto je brž trno popularen grato. Najprva so ga držine z mlajšami rade mele, po tejm je tau auto za mlade, bole divdje generacije grato. Po vsej pošitaj, po potaj pa eške po tereni brezi nji je katrca leko šla. Neje dosta pacina prosila, mehaniki so jo brž vred vzeli, gda se je kaj pokvarilo. Duga lejta se je té auto leko vsepovsedi vido. Prej 30 lejt so ga delali, 8 135 424 ji je vö iz fabrike prišlo. Slegnja katrca se je leta 1992 narodila. Pomalek so na pošitje drugi autoni prišli, uni so vse bole popularni gratali. Nauve generacije skur več ne paunijo, ka indasveita so se po pošitaj katrce vozile. Depa, kak povejdano, legenda znauva pacin köjri. Ka se je zgodilo? Borut Pahor dugo politično paut za seuv ma. V tom leti je doj s funkcije predsednika države staupto. Deset lejt je »tam gor« biu. Tadale je več nej šlau, zato, ka tadale spoj več néde. V Sloveniji leko predsednik največ dva mandata po 5 lejt »dela«. Pahor je doj s funkcije staupto, drugo kariero si iške. Eške prva pa se tau ma zgoditi, je začno svojo

Indašnji predsednik Borut Pahor je svojo katrco najprva na tehničnoga pelo. Po tejm ga je na licitacijo dau. 32 lejt stari auto je Pahor več kak 20 lejt emo. Zaganuk bi nekak za njega prej 60 000 evronov dau. Na, za telko bi ga dojküpo. Depa, licitacija se eške nej zgotovila pa že je rekord gorpostavljeni. Zaprav, svetovni rekord je s tejm grato. Niške telko pejnez za kakši auto renault nej plačo.

R4-Katrco odavati. Nisterni lidge so vüška skučali, na velke kričali, če zavolé pejnez nema. Ja, malo zmejs medije trbej poslušati, zakoga volo je svojo staro katrco na licitacijo dau. Eške so se takši najšli, sterim se je nej tau povidlo, ka eške itak ga puni mediji gestejo. Aj že gnauk enja, gučijo, zavolé smo ga kak predsenika meli. Ja, vsikše oči svojoga malara majo, kak se tau vej prajti. Borut Pahor svoj auto ne odava zatoga volo, ka bi njemi pejnez trbelo. Cejle pejneze od njemi tak lübe katrce organizacija Zlata pentljica dobi. Ta organizacija velko skrb ma za mlajše, steri so za rakom zbetežali. Tem beteznikom »mali junaki (kis hösök)« gučijo, za takše je majo. S tejm akcija indašnjoga predsednika Slovenije gvüšno eške kakše druge akcije gorzbidi. Zaprav, že so športniki svoje drese, smuče pa vse takše na licitacije davali. Niške pa eške nej telko pejnez vküper nabro, kak je tau ranč Pahor naredo. Depa, licitacija eške eden cejli teden oprejta ostane. Sto vej, kak visiko eške rekord leko skauči. Eške eden »rekord« se je vöpravo. Velka pisateljica Svetlana Makarovič je po 23 lejtaj škela nazaj Prešernovo nagrado dobiti. Že skur davnoga leta 2000 jo je dojpovedjala. Tau pa zatoga volo, ka jo je dühovnik Marko Ivan Rupnik tö daubo. Svetlana že ovak s katoliško cerkvijo nikšnoga pajdaštva neške meti. Vse pa se je kaulak obrnauo, gda so Rupnika zavolo seksualnoga mantranja apatic na biroviiji gorzglasili. Eni so kak grmlanca škeli, aj Prešernovo nagrado nazaj da, Svetlana pa je svojo nazaj škela dobiti. Bojna »za« pa »prauti« se eške dugo nede zgotovila.

Naš Srebrni brejg s takšnimi pa ovakšnimi bojnama nika neške meti. Nut v sebi pa velko zlato blago ma zakopano. Trno rad bi ga malim junakon tadau. Depa, eške itak gučati ne vej, ka bi vöovado, na sterom mesti kopati trbej.

Miki Roš

Na konzulatu so brali Prešernove pesmi

Kultura nas povezuje

Slovenski generalni konzulat v Monoštru je v sodelovanju z murskosoboško območno enoto Zavoda za šolstvo 8. februarja, na slovenski kulturni praznik, pripravil popol-

rodove. »

Valentina Novak, višja svetovalka za narodnostno šolstvo v Porabju, ki je pripravila program in izbor poezije Franceta Prešerna,

France Prešeren »izjemno bister fantič«. Spomnila je, da je v svojem relativno kratkem življenju ustvaril bogat opus najvišje ravni: »Njegovo poezijo je močno zaznamovala nesrečna ljubezen, ki jo je gojil do Primičeve Julije. Njej je posvetil najgloblje ljubezenske pesmi – Gazele, Sonetni venec, Sonetje nesreče.«

In verzi iz Poezij, ki jih je Prešeren izdal leta 1847, so na praznični popoldan zazveneli v prostorih generalnega konzulata v Monoštru. Zanimivo je, da slovenska narodnostna zagovornica Erika Koleč Kiss ni samo recitirala Prešerna, ampak je zbranim tudi pojasnila, da je o njem, pa tudi o največjem madžarskem pesniku Sándorju Petőfiju, pisala v svoji diplomski nalogi na Višji pedagoški

Gostiteljica prireditve, generalna konzulka Metka Lajnšček z mladimi, ki so sodelovali v programu

dansko branje Prešernovih pesmi.

»Danes v Sloveniji praznujemo slovenski kulturni praznik, Prešernov dan, v poklon slovenski kulturi. S sedmo kitico Prešernove Zdravljice, prevedeno v porabsčino, ki je tudi slovenska himna, smo začeli ta praznični dogodek,« je najprej dejala generalna konzulka Metka Lajnšček in nato poudarila, da ima kultura za Slovence poseben pomen, saj »je obraz našega naroda, bistvo naše identitete. Kultura je imela pomembno, če ne odločilno vlogo pri nastajanju slovenske države. Pesniki in pisatelji so bili v prvih vrstah, ko se je Slovenija osamosvajala. Prav s pomočjo jezika in kulture smo Slovenci stali, obstali in se razvili kot nacija.« Metka Lajnšček je še

izpostavila, da je pomembno, da se slovenski kulturni praznik praznuje tako doma kot tudi v zamejstvu, »ker nas kultura povezuje in tudi oblikuje naš skupni slovenski kulturni prostor. Tudi porabski Slovenci ponosno negujete svojo kulturno izročilo, ga ohranjate in prenašate na mlade

interpretiralipasojo predstavnik slovenskih narodnostnih ustanov, organizacij in društev ter izobraževalnih

Sodelujoči so na začetku programa skupaj zapeli slovensko himno v porabsčini, med interpretiranjem prešernovih pesmi pa so se lahko posladkali s čokoladnimi figami

ustanov, je poudarila, da je »danes en tak poseben dan, posebno popoldne, saj se vas je veliko odzvalo na naše povabilo. Tukaj ste učitelji, mladi ustvarjalci in tisti, ki se tako ali drugače srečujemo na kulturnem parketu, parketu ustvarjanja in kreiranja.« Valentina Novak je dejala, da je bil

šoli v Sombotelu, in to pred skoraj 40 leti. Na koncu je zazvenela še Železna cesta oziroma Železna poštiya, kot je pesem v porabskem narečju naslovil Dušan Mukič in jo tudi prebral. (Slika na 1. strani: Valentina Novak bere Prešernovo balado Povodni mož)

Silva Eöry

IZ NAŠE KÜNJE: KRHKI FLANCATI - SKALDJE

Zdaj, ka ide cuj fašenek, začnemo doma prekapati po receptaj za krofline. Na Goričkom smo kroflinom pravli fanke, eni tak pravijo flancatom, šteri so genjeni, večina pa pozna tudi krhke flancate, šteri so brez kvasa, na Goričkon pa smo jim pravli »skaldje«. Te dneve sam tudi ges cvrila skaldje, šteri so brž gotovi, žmajni pa dobri več dni. Gospodinje, štere se bojite peči kvašeno, pa tak vseeno lejko vöocvrete neka, ka ide cuj k fašenki.

Recept za danejšnje flancate sam najšla na interneti, tista, ka ga je pa spisala, njemi je dala en lejpi naslov – »Krhki flancati moje babice«. Gda so pauleg babice pa itak znate, ka se ide za stare recepte, šteri so ponavadi najbavkuš pa idejo iz rauda v rod.

Ka napravite te flancate te nücali:

- 300 g mele
- 5 rumenjakov (tojás sárgája)
- 7 žlic bejloga vina
- na nožovom špici soli (a frtau male žličke)
- 2-3 žlice kisle smetane (tejföl)
- 2 žlici ruma
- 1 žlico limoninoga soka
- cukor v praji
- olje za cvrejt

V posauda damo melo, rumenjake, vino, sol, 2 žlici smetane, rum, limono. Začnemo mejsiti iz sredine pa pomali melo cuj poberamo. Napravimo rahlo testau, šteromi po potrebi damo cuj še tretjo žlico smetane. Testau razvalekamo na približno 3 mm pa razrežemo na kvadrate, v štere vrejžamo 2-3 zareze, lejko jih prepletamo, ali pistimo samo tak. Če se ščete špilati, lejko names-to kvadratov rejžete drüge vzorce.

Te pa samo še segrejemo olje pa flancate na hitro vöocvremo. Ges jih polagam v cedilo, v šteroga dam papernato brisačo, ka spiye čim več olja. Flancate na kraji skotamo v kukri v praji.

Gda jih postrežemo, lejko damo cuj razne marmelade, čokoladne ali lešnikove namaze, čista dobri pa so tudi prazni. Vsakšomi po njegovom žmaj.

Pa dober tek iz naše v vašo künjo!

Simona Rituper

PREKMURJE

Kulturni svetek

Tak kak indri po Sloveniji smo kulturni svetek proslavili tudi v Prekmurju. V Murski Soboti in Lendavi so ob tej priliki podelili tudi občinske kulturne nagrade (kitüntetések). V Murski Soboti - slavnostni guč je meu direktor Pomurskega muzeja Murska Soba Branko Kerman - je plaketo varaške občine za fontoške dosežke na področju kulture dobila Irma Brodnjak Firbas. Kak so zapisali v obrazložitvi, ta višiša kustodinja, stera je zaposlena v Galeriji Murska Soba, »s svojim kritičnim in pedagoškim delom kaže rezultate, steri presegajo njene delovne naloge.« Priznanje za uspešno delo in prispevek k razvoju kulturnih dejavnosti v občini je šlo v roke Tjaše Šimonka Kavaš, lerance glasbe na soboški tretji osnovni šauli, steri je v zadnji lejtaj gratalo, ka je na svoji šauli iz dvej pevskih zborov napravila štiri uspešne pevske zборе. Med mladimi ustvarjalci pa je priznanje daubo Vitja Rodež, dijak 3. letnika umetniškega oddelka Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer, steri je najbolje aktiven na filmskom in glasbenom področji. V Lendavi je priznanje župana za izjemne dosežke na področji kulture dobila pesnica, prevajalka in glasbenica Klarisa Jovanović. Ta vsestranska umetnica, stera je bila rojena v Izoli, zadnji 16 lejt pa žive v Lendavi »s svojo bogato in razvejano, predvsem pa vrhunsko ustvarjalnostjo odpera meje občine Lendava in jo povezuje s svetom, predvsem pa s slovenskim jezikom v njegovi najbolje žlahtni različici.« Slavnostni guč je mejla Miša Gerič Špacapan, stera je lani dobila priznanje za izjeme dosežke na področji kulture. Ta kulturna ustvarjalka, stero v Lendavi najbolje poznajo po njeni gledališki in literarni ustvarjalnosti, se je v svojem guči spaumnila tudi na tau, ka je svoje prve gledališke stopaje napravila na odri lendavske gledališke in koncertne dvorane.

Silva Eöry

Kmečko delo v umetnosti in etnološki podobi

POKLON PAVERSKOMI DELI

Od 6. februara pa vse do septembra, če ške nej duže, si leko v soboškom Pomurskom muzeji poglednete nauvo razstavo z naslovom Kmečko delo v umetnosti in etnološki podobi, stere avtorici sta Jelka Pšajd in

stave, stera je odila okauli po Sloveniji. Po več kak petdeseti lejtaj je ta šaula dala té kejp našomi muzeji. Do zdaj smo ga nej meli ške priliko razstaviti, tak ka je biu več lejt v našom depoju, zdaj pa ga leko

»Mi škemo s tau razstavo notpokazati, ka vse so inda sveta pavri pauvali pa kak so delali z rokami. Znamo, ka gnesden v glavnom delajo vse s traktori, kombajni in drugimi mašinami. Gnesden vel-

ženske iz kukorčnoga lupinja znale cekare pa copate plesti. Not smo pokazali tudi kak so ženske plele. In te sam ges kak etnologinja cujdala ške cepe, srp pa druge predmete in škeri, tudi korble in pletene košare,«

Tau je slika Toneta Kralja, stera je bila povod za razstavo

Avtorici razstave Tamara Andrejek (levo) in Jelka Pšajd

Tamara Andrejek. Ta razstava notpokaže paversko delo na kejpaj, stere so napravili slikari pa tudi fotografi, razstavljeni pa so tudi kipi (szobrok). »Med kejpji so tudi tisti, stere je napravro naš erični fotograf Jože Kološa-Kološ, in tau nindri v Prekmurji, nej pa je zapisano, gé je tau bilau. Na njih vidimo pavre in paverkinje, tak stare kak mlade, steri delajo na njivaj, in tau z rokami. Gnesden toga skor ne vidimo več, vej pa se nūcajo traktori pa druge moderne škeri,« pove Tamara Andrejek in cujda, ka so tau razstavo napravili tudi zavolo toga, »ka vidimo, ka se gnesden paversko delo več ne cení, na pavre se doogleda, pa se ne bi smelo. Tau je priznanje za njihovo žmetno delo. Tudi gnesden je nej lejko biti paver, čiglij maš velki traktor pa mašine.«

Zanimivo je, ka je ideja o toj razstavi spadnola zavolo enoga kejpja, steri je zdaj tudi prvopaut notpokazani. Tau je kejp z naslovom Ličkanje koruze, steroga je namalo Tone Kralj: »Ta slika kaže kak se je ličkala oziroma lūpala kukorca. Tau se je nej zgodilo v Prekmurji, liki nindri indri v Sloveniji. Na srečo je té kejp že leta 1952, eno leto po tistom, ka ga je té primorski slikar namalo, kūpila druga soboška osnovna šaula. Té kejp je namreč biu en tau raz-

poglednejo vsi, steri do prišli na razstavo.« Tudi drugi kejpji in kipi so iz zbirke soboškoga muzeja. Zvūn Toneta Kralja so tau vse domanji, prekmurski umetniki. Pauleg že omenjeno-

komi pavri sploy nej trbej več, ka bi se tekno zemlé, kak je tau bilau inda sveta. Pravim, ka je tau dobro bilau. Paver je znau, ka de, če de zemlo dobro pripravo in dobro posejo,

je ške raztomačila Jelka Pšajd, stera je pripravila tudi tri filme: »Ge sam, gda sam že pred leti okauli odila s kamero, posnela tudi tau, kak so ške z rokami dojili krave. Gnesden toga pri nas mladina več skor ne vidi, vej pa so sledkar prišli stroji, gnesden pa dojijo v glavnom že z roboti. Doj sam vzela tudi tau, kak so si moški klepali kosau. Pri zadnjom filmu pa smo meli velke nevole. Steli smo pokazati, kak so s cepami mlatili, ali toga že pred 20. leti nej več bilau. Tak ka smo se te tak znašli, ka smo najšli stari kejp pa smo tisto dali. Pauleg toga pa sam ges pred leti, gda sam delala na Štajerji, pod Donačko goro, mela srečo, ka sam najšla eno staro žensko, stera mi je z rokami notpokazala ritem, kak so v istini mlatili s cepami trge ali štirge lidge. In tak smo zdaj leko tau mi tudi notpokazali, té ritem. Tak se čuje kak ena nauta.«

Pauleg razstave so v Pomurskom muzeji pripravili ške publikacijo, v steri so štirge prispevki različnih avtoric: umetnostne zgodovinarke Tamare Andrejek, zgodovinarke Tadeje Andrejek pa ške etnologinje dr. Marije Makarovič in Jelke Pšajd. (Slika na 1. strani: Na razstavi je videti tudi več kejpov od eričnoga prekmurskoga fotografa Jožeta Kološe-Kološa).

Tekst in kejpji: Silva Eöry

Na ogled so trge etnološki kratki filmi. Na enom je notpokazano, kak se je dojilo krave

ga Jožeta Kološe-Kološa so tau ške: Ludvik Vrečič, Karel Jakob, Lajči Pandur, Ladislav Danč, Vera Horvat in Feri Kūhar, od steroga so kiparska dela: »Tau je biu naš prvi kipar, steri je fejš mladi v taborišči mrau. On s svojimi kipi tō kaže toga prepraustoga pavra, tudi svojo mater, stera je bila paverkinja.« Fontoško vlogo pri razstavi je meu tudi umetnik Gregor Purgaj, steri je na svoj način vkūper djau umetnine in tudi razstavlene predmete, stere so pavri inda sveta nūcali pri svojem deli.

njemi ona neka dala. Znau je, ka z zemlauv trbej dobro delati. Znau je, ka trbej malo v nebau tudi gledati pa boga moliti, ka de lejpo vreme in de te leko vekši pauw meu,« pa je pravla Jelka Pšajd in cujdala, ka na žalost furt več lidi brodi, ka vse leko dobi in kūpi v bauti, pa ne brodi na tau, ka tau more paver pripauvati. In ka vse se leko vidi na umetniških delih? »Tau kak so pavri žito mlatili z mlatilnico, z damfarom, s cepami, tudi na rokau. Z rokami so brali tudi kukorco. Znamo, ka so tudi v Porabji

Pomagati je dobro in veselo

Drúštvo porabski slovenski penzionistov je tó gé soorganizator borovoga gostúvanja, člani se fejš pripravljajo na té velki den.

sednica Marijana Kovač je pokazala, nutvčila, kak trbej iz krep papira klinčce, trnjove rauže in vsefelé čudovite rauže delati.

Člani Drúštva upokojencev so v Varaši v Slovenskom dau mi meli več delavnic, na šteraj so za borovo gostúvanje delali rauže iz krep papira

Januara, na djilejši predsedstva, so sprejeli program dela in pomoč pri prireditvi. 18. februara baude borovo gostúvanje v Števanovci. Na tau trbej dosta papirnati rauž in lancov za okinčati baur, po pauti na drejve, grmé gorsklati in kinčati zdavanski oder, šotor. Drúštvo porabski

Kak trbej papir vórezati, cvejte súkati, tak vkúpzasúkati, aj formás rauže dobimo. Potistim z drautom vkúppotisniti, stisniti, zvezati in na štingli zeleno liske gorsplesti. Sprvoga je nej šlau tak brž. Naši drveni prsti so nas nej baugali, so se nej gibali, kak bi trbelo. Pomalek smo na

Anuška Penzes z lancekom iz krep papira. S takšimi lanceki de okinčan baur v Števanovci

slovenski penzionistov je 13. januara, 3. in 9. februara organiziralo rokodelske delavnice. Iz kreppapira smo papirnaté rauže in lance delali na borovo gostúvanje. V Slovenskom dau mi so se zbrale aktivne ženske z Gorenjega Sinika, Monoštra, Traušča, Židove, Slovenske vesi, Števanovec in z Verice. Podpred-

gda smo mladi bili. Ženske so prinesle stare kejppe, gda so vlekle baur v Števanovci. Rokodelska delavnica je bila dobra prilika za druženje, pá smo dosta rauž in lancov naredili tó. Zvün toga je bila dobra telovadba za roké, prste in trening za možgane. Dobro nam spadnilo za našo dúšo in tejlo.

VZDRŽUJEJO IN OZNAČUJEJO VEČ KOT 200 KILOMETROV POTI

V Planinskem drústvu Matica Murska Sobota je dvajset usposobljenih markacistov, ki skupaj z markacisti drugih pomurskih planinskih drústev skrbijo za markiranje in vzdrževanje planinskih poti po Pomurju. Po besedah predsednika Planinskega drúštva Matica Murska Sobota Jožeta Ružiča skrbijo za več kot 200 kilometrov planinskih in tematskih poti. »Lahko se pohvalimo, da so naše poti dobro in redno vzdrževane in zato tudi dobro obiskane. Žal se srečujemo tudi z vandalizmom in objestnostjo posameznikov,

Pomurski markacisti med označevanjem planinskih poti po Pomurju (Fotografija: arhiv PD Matica Murska Sobota)

ki se izživljajo nad smernimi tablami, jih obračajo v drugo smer, jih podirajo in celo odtujijo steber s smerno tablo vred. Želili bi, da svoja dejanja preusmerijo rajši v kakšno koristnejšo stvar in na tak način sproščajo viške svojih moči.«

Lani so zaznamovali sto let Knafelčeve markacije planinskih poti, je povedal Ružič: »Knafelčeva markacija je likovno izčiščen in popoln znak, ki je obenem izviran, udomačen, funkcionalen, preprost, opazen in razpoznaven. V toku desetletij je kot nepogrešljiv spremljevalec na planinskih poteh postal simbol slovenskega planinstva.« V Pomurju so še drugi barvni odtenki markacij. Ob Slovenski planinski poti je tudi Pomurska planinska pot označena z rdeče-belo markacijo. Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki se začneja v Gančanih in konča v Koprju, pa je označena z modro-rumenimi markacijami. Evropska pešpot E 7 je označena z rdeče-rumeno markacijo: »Evropska kulturna pot sv. Martina pa z rumeno-belo markacijo, enako so označene tudi razne tematske poti oz. bi morale biti, vendar na tem področju vlada precej samovolje določenih lokalnih odločevalcev, čeprav je to zakonsko urejeno,« je še dodal Ružič.

Jože Gabor

9. februara mo eške gnauk meli rokodelsko delavnico. Te mo púšle redili iz trej rauž, z zelenimi listki. Na gotovo naredimo púšle, tak do na den borovoga gostúvanja kinčali baur, zdavanski oder ali šotor po staroj šegi. Na djilejši predsedstva so se zgučali, kak do eške leko pomagali pri borovom gostúvanji. Zglasile so se ženske, stere do pekle kroffline, skaldje, vrtenke in ponüviale po pauti od Otkauvec do cerkve svetega Štefana Hardinga, pa stere do pekle po-

karaj na gostúvanje, piti talale po pauti itd.

Eške smo se tau tó zgučali, sto pride in se nutnaravne, ka baude po staroj šegi, kašo meštijo de predstavlo (képvisel).

Mi, porabski slovenski penzionisti s tem pomagamo té dogodek, vkúp delamo, sodelujemo, vejpa vsi en cil mamo, aj baude borovo gostúvanje interesantno, lejpo in koražno za vse, ki ga pridejo pogledat.

Margit Čuk
članica drúštva

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Letos de iz Monoštra štar to
Tour de Hongrie

Od leta do leta je več lidi, steri se z biciklinom vozijo v službo ali v bauto, pa tisti tó, steri trenerajo z biciklinom. Zdaj pa spoj, vej pa goriva so fejš draga, že se ne splača z avtonom delat odti. Zato, ka delodajalec samo 30 forintov plača za kilometer tistim, steri se s svojim avtonom vozijo v službo. Po velki varašaj, gde je velka gužva, tam pa nej samo zavolo toga, ka se ne splača, liki zato tó, ka bola brž prideš z biciklinom kak z avtonom. Z biciklinom se voziti je dobro, zato ka nika te ne košta, na dobrom lufti si, nej si vezan na bus pa še fejš zdravo je. Prvin je v Monoštri tak pred kosovo fabrikov kak pred židano fabrikov puno biciklinov bilau. Po drugi vóri, gda so se partije menjavale, je poštiya puna biciklinov bila, pa nej samo Varašanci, dosta lúsva se je iz vesnic tó z biciklini vozilo delat. Ranč tak je bilau po vasaj tó, lústvo je mlejko vozilo biciklini pa je v bauto po krüj tó z biciklinom odlo. Kak smo baukše začnili živeti, tak je vse menje bilau tisti, steri so se z biciklinom vozili.

Gnesden je lústvo že pripoznalo tau, ka se je z biciklinom voziti zdarvo. Vsigdar več je tisti, steri že redno trenerajo, pa ranč tak je vsigdar več tisti tó, steri že na kolesarske tekme odijo.

Na vrhu kolesarjenja so profesionalci, tisti, steri na tekme odijo. Ranč tak kak v prejšnji lejtaj, letos tó baude Tour de Hongrie, pa tau že tó gvúšno, ka do biciklisti iz Monoštra štartali pa do se mimo Budimpešte tó pelali. Trasa Tour de Hongrie-na je še nej vóoznačena, depa telko se že vej, ka de letos po najvejši vogrski bregaj prejkpelala. Monoštrska občina de z dvajstimi milijauni forinti podprla tekmo pa kolesarska zveza za šenki dobi plac, gde do biciklisti štartali, pa ranč tak paut tó, gde do se po varaški občini vozili.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Podelili so Prešernove nagrade

Na predvečer slovenskega kulturnega praznika so na proslavi v Cankarjevem domu tradicionalno podelili najvišja priznanja v umetnosti. Slavnostni govornik, predsednik upravnega odbora Prešernovega sklada Jožef Muhovič, je poudaril, da je umetnost podobna otroški igri, včasih se zdi nekoristna, po svoji naravi pa je najbolj nepredvidljiva. Po njegovih besedah so umetniki okrog sebe zmožni širiti razglede, poglobljati uvide, gojiti forme in vsebine, ki ne zastarevajo, da jih lahko ljudje vedno znova postavljamo med svet, minljivost, bolečino in sebe, kar je globoko blagodejno.

Veliki Prešernovi nagradi sta tokrat prejela multidisciplinarna umetnica Ema Kugler in akademski slikar Herman Gvardjančič. Nagrade Prešernovega sklada, ki jih podeljujejo za vrhunsko ustvarjalnost zadnjih treh let, pa so šle v roke pisatelja in novinarja Dušana Jelinčiča, skladatelja Draga Ivanuše, pianista Alexandra Gadjeva, akademskega slikarja Nikolaja Beera, filmskega režiserja in scenarista Matevža Luzarja ter arhitekturnega ateljeja Med-prostor.

Program proslave je prepletal odlomke umetniških del, od skladb za simfonični orkester, sodobnega plesa, baleta, videoplesa in poezije do lutkovnega gledališča. Režiser, koreograf, scenarist in avtor animacije za proslavo Matjaž Farič je v središče prireditve postavil vprašanje odnosa med umetnikom in njegovim okoljem. Lotil se ga je prek poezije Srečka Kosovela, Anje Zag Golob in Franceta Prešerna. V interpretaciji dramskih igralcev Barbare Cerar, Tine Resman in Klemna Janežiča je program vključeval še dela režiserja Tina Grabnarja v izvedbi Lutkovnega gledališča Ljubljana, videasta Boruta Bučinela in plesalke Ane Cvelfar.

RAZVOZLANA PISAVA, KI SKRIVA VEČTISOČLETNE ZGODBE

Na pariškem Rue Mazarine je zadihano tekel 31-letni moški. Iskal je brata, ki naj bi se zadrževal v zgradbi Institute de France, na sedežu Francoske akademije. Pisal se je 14. september 1822. Ko je končno zagledal brata, je kriknil: »Rešil sem!«, nato se pa zgrudil od izčrpanosti.

Pripovedujejo, da se je nekako tako zgodilo, ko se je *pred dvesto leti* rodila moderna egiptologija. Odlični francoski orientalist in jezikoslovec Jean - François Champollion je takrat ugotovil, da so bile vse njegove dotedanje predstave o najstarejši egiptovski pisavi - hieroglifih - zgrešene. Ključ rešitve se je skrival na *kamnu iz Rosette*, ki so ga med *Napoleonovim* bojnim pohodom v Egipt našli leta 1799. Na steli (stebri iz kamna) so bile vklesane odredbe duhovniškega zbora faraona *Ptolemaja V.*, in sicer v treh pisavah: hieroglifski, demotski in starogrški. Antični egiptovski jezik in pisava sta se razvijala v več etapah. Najstarejše pismenke so bili »hieroglifi«, ki so se pojavili okoli leta 3200 pr. Kr. Približno v istem obdobju je nastala shematična, ročna »hieratska« pisava, v 8. stoletju pr. Kr. pa še ljudska, »demotska« pisava.

Hieroglifska in hieratska pisava sta se vzporedno uporabljali dolga stoletja, nakar ju je izrinila demotska, ki jo zaradi okrajšav in poenostavitve še danes težko razumemo. Champollion je z vztrajnim delom ugotovil, da hieroglifi ne označujejo konkretnih besed ali pojmov (kot so to predpostavljali vse od pozne antike), ampak da gre za fonetično pisavo, v kateri pismenke označujejo črke in sklope soglasnikov. Njeno kompleksnost dokazuje to, da je za branje besedil iz starega in srednjega kraljestva potrebno poznavanje dobrih sedemsto pismenk, za tiste iz grško-rimskega obdobja pa celo desetkrat toliko. Hieroglifska pisava se zato ni

popolnoma preoblikovala v alfabetsko, ker niso želeli opustiti njene slikovne narave. (Podobno, kot svojim sporočilom dandanes dodajamo emotikone.) Hierogliffe so uporabljali tudi kot okrasne elemente na stenah templjev ali nagrobnih

tovne vojne pa je spadal pod Osmanski imperij.

Preobrat v preučevanju hieroglifov so prinesle Napoleonove vojne. Kasnejši francoski cesar je na zemljo nekdanjih faraonov s seboj pripeljal znanstvenike, podobno so kasneje

so prišli do predpostavke, da mora biti navajanje imen podobno tudi pri hieroglifih. To je potrdil britanski polihistor, fizik *Thomas Young*, ki je prav tako preučeval večjezična egiptovska besedila. Iskra se mu je vžgala med pregledovanjem starogrško-hieroglifskega obeliska, na katerem je odkril imena helenističnih kraljev Ptolemajev in kraljice Kleopater.

Ko je Champollion svoje pismo o razrešitvi hieroglifov 27. septembra 1822 prebral pred Francosko akademijo, je med občinstvom sedel tudi njegov glavni tekmelec Young. Odkritje francoskega orientalista pa seveda ni pomenilo, da je postalo razumevanje hieroglifskih besedil hipoma omogočeno. Potrebna so bila še dolga in delavna leta, da so sistem hieroglifov popolnoma razčlenili in opisali. Postopek je trajal vse do 80. let 19. stoletja, mnogi pa celo trdijo, da vse do danes ni bil končan. So pa po odkritju francoskega jezikoslovca antična egiptovska besedila začeli dokumentirati »po tekočem traku«.

Jean-François Champollion je še uspešno vodil ekspedicijo v Egipt, nato ga je smrt 4. marca 1832 doletela v 41. letu starosti. Raziskovalci njegovega življenja pravijo, da je dosegel svoj veliki cilj iz otroštva in se vsaj v zadnjem obdobju lahko posvetil egiptologiji. Prepisal in interpretiral je na stotine napisov, med tem pa telesno izgorel. Egiptovska filologija še danes hodi po njegovih sledih.

Za konec pa naj kot lokalno zanimivost dodamo: v rojstnem kraju Champolliona so leta 1986 postavili monumentalno kopijo kamna iz Rosette, ki jo je izklesal oče konceptualne umetnosti *Joseph Kosuth*, sorodnik madžarskega revolucionarja *Lajosa Kossutha*.

-dm-

*Ilustracija:
Szilveszter Bartkó*

Kamen iz Rosette hrani Britanski muzej v Londonu - na njem je vklesana ista odredba v hieroglifski, demotski in starogrški pisavi.

napisih, v zadnjem obdobju so z njimi zapisovali le še verska besedila.

Znanstveniki ocenjujejo, da je v antičnem Egiptu delež pismenih znašal okoli pet odstotkov, le-ti so uporabljali preprostejšo hieratsko pisavo. Na poznavanje hieroglifov so gledali kot na neke vrste veščino, ki jo lahko posedujejo le redki. Do poznega starega veka so to pisavo nekateri sicer še poznali, v srednjem veku, renesansi in baroku pa je veljala za skrivnostno znanje. Do začetka 19. stoletja o pomenu pismenk prazvzaprav niso vedeli ničesar, raziskovanje so otežkočile tudi politične razmere: Egipt so leta 641 osvojili Arabci, od leta 1517 do konca prve sve-

storili tudi Britanci in Nemci. Šlo je za pravo znanstveno »hladno vojno«, med katero so muzeji v evropskih velemedstih (Pariz, London, Berlin, Torino) kupili znatno število antičnih egiptovskih predmetov. S primerjavo iz popularne kulture bi lahko rekli, da je v egiptologiji šlo za obdobje »Indiane Jonesa«, v katerem je zahodne avanturiste ob želji po znanju gnala tudi sla po dobičku.

Tekmovalnost je bila značilna tudi za reševanje hieroglifov. Najprej so začeli preučevati demotsko pisavo in do leta 1802 ugotovili, da so se v takšnih besedilih neegiptovska, tuja imena zapisovala fonetično. Dvanajst let pozneje pa

KDOR IMA CVETLICE RAD/STO MA RAUŽE RAD...

Kdaj rastline presajamo in kdaj jih ni treba presajati

V času covida 19, ko smo imeli omejeno gibanje in smo mo-

vilno delovanje koreninskega sistema. Temeljna naloga

presajanje. Pomanjkanje vode npr. pripelje do hitrega izsuše-

malo stisnjen v lončku. Ome-njene rastline imajo tudi v

Pisano – listna monstera je rastlina leta 2021

Zamija je rastlina, ki ne mara nenehnega presajanja

rali biti v notranjih prostorih, se je pojavil zbirateljski trend lončnic in tudi nizozemski žlahtnitelji so na sejnih v Essnu in Alsmernu predstavili veliko novosti pri listnatih lončnicah za notranje prostore.

vsakega koreninskega sistema je absorbiranje in skladiščenje vode ter hrane. Vsi ti življenjski procesi potrebujejo določen prostor, ki ga v majhnih plastičnih lončkih, v katerih ste kupili rastlino, prav gotovo

vanja rastline, zato je tako rastlino treba čim prej presaditi. Primeren čas za presajanje je začetek ali konec rastne sezone, spomladi in jeseni, najboljši čas za presajanje pa je prav gotovo zgodaj spomladi, še

svojem naravnem okolju zelo skope življenjske razmere, saj so njihove koreninice pritrjene v majhnih razpokah med skalami, kjer skoraj ni prsti. Prav tako zamija, ki je zelo priljubljena zaradi njenih blešča-

Difenbahija je s svojimi nenavadnimi vzorci posebno dekorativna, vendar izjemno strupena, zato jo je treba imeti zunaj dosega otrok

Afriška vijolica uspeva v utesnjenem lončku

Za prijetno razpoloženje in bivanje se v bivalnih in poslovnih v prostorih ponuja veliko možnosti za okrasitev, vendar noben, še tako dragocen okras ne vpliva na ljudi tako pozitivno kot prav rastlinje. Rastline zmanjšujejo tudi koncentracijo škodljivih plinov.

Da so rastline dovolj vitke in elegantne, da imajo dovolj listov in da so ti enakomerno obarvani, jim moramo omogočiti dovolj svetlobe in pra-

primanjkuje. Tako je priporočljivo vsako listnato lončnico, ki jo kupljeno prinesemo domov, presaditi. Z rastjo stebela in listov se hkrati povečuje tudi koreninski sistem. Vsaka zdrava rastlina razvije tak koreninski sistem, ki bo omogočil organizmu pravilno zadovoljevati življenjske potrebe, ki so nujne za preživetje. Ko postane koreninski sistem prevelik za velikost lončka, v katerem je rastlina, nastopi pravi čas za

preden se rastline pripravijo na nov življenjski cikel. Nekatere posodovke, ki iz leta v leto krasijo naša dvorišča ali vhode, je priporočljivo presaditi, če zrastejo za več kot 20 odstotkov.

In kdaj rastlin ni treba presaditi?

Nekatere tropske rastline, kot so na primer afriške vijolice, bolje uspevajo, če je njihov koreninski sistem omejen in

vih listov, ne mara pregostega presajanja. Večkrat ji zadošča, če zamenjamo le vrhno plast zemlje. Večinoma pa lončnice propadejo zaradi preobilnega zalivanja.

Morda niste vedeli...

Znaki koreninske gnilobe so enaki znakom pomanjkanja vode, saj korenine ne morejo opravljati svoje naloge.

*Besedilo: Olga Varga
Fotografije: svetovni splet*

... DO MADŽARSKE

V madžarski vojski upokojili več kot 110 visokih častnikov

Minister za obrambo Kristóf Szalay - Bobrovniczky je po letnem sestanku za oficirje madžarske vojske v prisotnosti poveljnika madžarske vojske Romulusza Ruszina - Szendija 110 častnikom z visokim činom – tudi generalom – izročil odpovedi. Pravna podlaga za odpoved je odredba vlade, ki jo je sprejela januarja in na podlagi katere lahko obrambni minister brez utemeljitve prekine delovno razmerje s tistimi vojaki in častniki, ki so stari več kot 45 let in so v vojski služili najmanj 25 let. Država naj bi jim do dejanske upokojitve zagotovila rento tudi v primeru, če bi se zaposlili kje drugje, hkrati pa nekateri viri pišejo, da odpuščeni vojaki zaenkrat ne vedo, kolikšno rento bodo dobivali in ali bodo lahko ostali v službenih stanovanjih. Minister za obrambo Kristóf Szalay - Bobrovniczky je potezo utemeljil s tem, da zaradi varnosti države potrebujemo pogumno, mlado in inovativno vojsko. Sedanja stopnja varnosti po njegovem ni zadostna, zato potrebujemo – kolikor je mogoče – najmočnejšo vojsko tako pri tehniki kot pri kadrih.

Sedem ministrov se je odpovedalo članstvu v fundacijah

Po seji vlade prejšnjo sredo, ki je potekala v Šopronu, se je sedem ministrov odpovedalo članstvu v fundacijah, v upravljanje katerih je med letoma 2019 in 2022 prešlo 21 univerz na Madžarskem. Kot piše – večinoma opozicijski – tisk, se je vse zgodilo na pritisk Bruslja, ki je zaradi nezdržljivosti funkcij in netransparentnosti delovanja fundacij nameraval ukiniti nove podpore za izvajanje programa Erasmus+ in prav tako za Obzorje, okvirni program Evropske unije za raziskave in inovacije. V omenjenih fundacijah, v katerih naj bi po sedanjih pravilih članstvo trajalo do smrti, so sodelovali ministrica za pravosodje ter zunanji, kmetijski in finančni minister, minister za gospodarski razvoj ter minister, pristojen za pogajanja z EU. Omenjeni ministri bodo svoje članstvo ukinili s 15. februarjem.

ANDOVSKA ČARALICA

Na števanovsko borovo gostüvanje se dosta lüstva kre- da dejva, kak liki, maškare, tak tisti steri, pripravljajo pa organizirajo borovo gostüva- nje. Ranč tak tisti tö, steri kak koli kaj pomagajo pa po- morejo. Tak so »porabske ča- ralice« tö, stere so v zadnjom časi fejest popularne gratale. Kak nega Vrajže nauči brezi čaralic, tak nega borovoga gostüvanja tö nej. Edna med porabskimi čaralicami je Ko- vačina Valika iz Slovenske vesi, stera de zdaj nam od tauga pripoveddala, kak je gratala čaralica.

- Valika, tau mena tapovej, kak si ti čaralica gratala, gde pa kak so te leko prvo paut na tau nanjé vzeli?

»Dja tak mislim, ka si ranč ti kriv, zato ka gda smo vtjüppisali, sto ka baude za Vrajžo nauč, ti si pravo, aj dja čaralica baudem. Tak sem se dja te za čaralico zravkala, našminkala na prireditvi pa tazašpilala čaralico. Tau se je mena te fejest povidlo pa te od tejtoga mau, gda trbej, te se goranaravnam za čaralico.«

- Najprvin si na Vrajži nauči bejla čaralica pa samo sledkar so te prosili za čaralico na borovom gostüvanji. Tau mena po- vej, je kakšna razlika med dvaujima čaralicama?

»Gda je borovo gostüvanje te je sveklau, paut moraš mesti, ženina probaš vkradniti, rau- raša, gasilce pa vradjé man- traš. Na Vrajži nauči je kmica, tam tjöjaš, lüstvo zapelavaš, lüstvo postrešüvaš, šatrivaš pa tašo kaj. Tak ka vsepovse- dik drügo nalogo maš, drügo moraš delati. Zdaj je že tak, ka vse, ka delati moramo na prireditvi, vse dola mam napisano, leko bi pravla, ka mam eden scenarij. Tak ka zdaj se že človek malo boji, nej ka bi kaj zapravo.«

- Dja sem tau mislo, ka ča- ralice tau delajo, ka škejo, lüstvo mantrajo, zapelajo, vradje naganjo te pa tak,

kak ščejo.

»Sprvoga je tak bilau, depa zdaj je že nej tak. Zdaj že, kak sem že prajla, vse lopau dola mam napisano. Dja sem prejkpreštejla etnološki slo- var, steroga je Marija Kozar

Valika Časar (Kovács) dela na Slovenskom radioni v Monoštri

napisala, pa vse tašo, gde se s čaralicami spravljajo, aj vse tak baude kak mora biti.«

- Na borovom gostüvanji od zazranka do večera čarali- ce baudete, tam te skakale, lejtale pa paut tö nede krat-

Kejp, steroga so stariške dali napraviti, gda je Valika tak betežna bila, ka so mislili, ka mrjé. Tri mejsce je stara bila. Gda so go s pomijami dolazaprali, je ozdravila

ka. Kak te tau ladale?

»Tau je gvüšno, gda kaj tašo djeste, kakšna veselica ali paradija je, te cejlo nauč leko skačeš, nika nede te bolelo. Leko ka pred tistim pa poti- stim mrejtí škeš, depa te vse tamine. Že zdaj vejim, telko

mo se tam napinjavale, ka drüdji den nemo glasa mele, tau gvüšno, pa od dosta skakanja mo tak trüdne, ka nemo mogle gorastanti.«

- Leko če malo kaj gutnate, palinko ali vino, te bola

naletja prejs- pravite den, nej?

»Tau gvüšno, ka pomaga tistim, steri vejo pa la- dajo piti, depa mena nede, dja že dvajsti lejt sem alkohola nej pila. Zavolo toga mena večkrat pravijo, ka bre- zi alkohola kak leko tau delam ranč tak veselo kak drüdji, steri pidjejo. Mena nej trbej piti, dja brezi toga ranč tak dobro volau mam pa ranč

tak se naura redim, kak ti- sti, steri pidjejo. Mena je tau važno, aj mam vodau, depa dostakrat je vodau dosta bola težko sprajti kak palin- ko ali vino. Tak sem zopodla na Gorejnjom Seniki, gda

je borovo gostüvanje bilau. Vsepo vsedik so mi samo pa- linko, vino ponüjali, vodau je niške nej emo. Dja sem že tak žedna bejla, če bi mena Dravcina Monika nej prines- la vodau, te bi na potok üšla pit.«

- Ka je najbola težko, gda se za čaralico naravnate?

»Tau, ka cejli den skakati pa lejtati trbej, norijo moraš de- lati, tau je nej leko, fejest trü- den leko grataš. Na pa tau tö, ka tam baudejo vragauvdje,

Valikina baba pa dejdek. Tau je tisti dejdek, steroga so čaralice zapelale

steri do cejli den nas naga- njali pa mlatili, če na tau mislim, že naprej se bojim. Depa mi se zato tö nenjamo, mekle smo že kredadjali pa če de trbelo, vradje dobro naribamo, če nam ne njajo mera.«

- Tau se vidi, ka ti fejest uží- vaš, gda čaralico špilaš.

»Doma se že smejejo, zato ka gda sem čüla, ka borovo gostüvanje baude, dja se že od tistoga mau napelavam. Zdaj, če kaj nemo dobro de- lala ali kaj zapravim, te rej- san nika sem nej vrejda.«

- Kelko je vas tisti, stere se za čaralico naravnate?

»Tak pet, šest nas djeste pa še več tö, depa telko se nas rejdko naravne, zato vsikši vsigdar nejma časa. Dja sem včasim prajla, kak sem zvej- dla, ka borovo gostüvanje ba- ude, ka tam baudem, če ranč do kolen snejg spadne. Dja se fejest pripravlam, ranč tak drüge čaralice tö, dosta pri- povejdamo, ka mo delale, tak ka že fejest čakamo 18. feb- ruar.«

- Teba so doma, gda si še mala bejla, pripovedjali od čaralic?

»Mena je največ od čaralic Kaucina baba pripoveddala. Ona je goučala, ka dejdak se je srečo s čaralicami, gda

je gnauk domau üšo s krčme. Na pulonja pauti, kak je pripovej- do, z nišimi lejpi- mi ženskami se je srečo, stere so njega v gauško odpelale. On je tam pleso, vese- lijo se je ranč tak kak na gostüva- nji. Gda je do- mau prejšo, fejest je vömdordjeni pa blaten bejo, tak kak če bi z bojne prejšo. Veselo je pripovejdo, ka on je vnoči na gostüvanji ple-

so, se je veselijo pa še fantje daubo. Gda je cejkar vödjau na sto, te so nej fantje bile, litje konjstji drek. Dja tau vördjam, ka tau je tak bilau, najbola pa zato vördjam, ka djestejo čaralice, ka z menoj se je tašo tö zgauldilo.«

- Ti si tö vidla čaralice?

»Tri mejsce stara sem bejla, gda se je tau z menoj zgau- dilo. Tak betežna sem bejla, ka doktor starišom pravo, zranjak že ne zadobim. Tašo vročino sem mejla, ka sem že krče dobila, že slejden tjejp so tö naredli od mene, aj majo nika za spomin, če name že nede. Nekak je v sled- njom minuti našim pravo doma, aj name s pomijami dolazaperejo, zato, ka name so čaralice zvörkle, zato sem tak fejest betežna. Tak je bilau, dola so me muji pa dja sem drudji zranjak tak stanila, kak če bi nišo bajo nej mej- la.«

(Kejp na 1. strani: Valika kak čaralica na andovski Vrajži nauči) Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Tau je davnik bilau, gda je Baug lidam zemlo davo. Maudro je tau delo, vsi so svojo dobili, ka na njoj bi leko delali pa živel. Depa, na ene lidi je vcejlak tapozabo. Nej ji je dosta bilau, depa, strpljenje so meli, nej so se naprej tiskali pa tau

manji lidge ménje svoje krajine tumačili. Kaulak doline v Bohinji se velke gore vūška zdigavajo, kak bi dolino škele obraniti, ka kaj lagvoga njim ne bi nutvčesnolo. Baug njim je zavole vode dau, sladko travo, od stere krave najbaukšo

leti 700 prišli. Dosta tradicije od stari kultur so prejkvzejli, tak »delanje« železa tō. Od vsega, ka leko v Bohinjskoj dolino vidimo pa za najbolje poznanoga vala Bohinjsko jezero.

Bohinjsko jezero

Geologi nam vejo prajti, ka jezero nin 10 000 lejt staro gé. Po slegnjom ledenom veki je gratalo, gnes za največše jezero v Sloveniji vala. Istina, ka Cerknjsko jezero eške vekše vej biti, depa, zmejs vej skur cejlo vōposenoti. Jezero pa je Baug vkūper s cejlo dolino lidam v dar dau, iz stare pripovejsti se es do nas čūje. V njoj so si leko ribe za gesti zgrabili. Potoki, steri vō iz njega tečejo, so nji mline poganjali. V nji so leko železo kovali. Gvūšno ka Bohinjsko jezero svojo legendoma. Od lačnoga srmaškoga ribiča pa od povodnoga moža Jezernika nam pripovejda.

Ovak pa spoj vsikšo jezero kakšnoga takšnoga možakara ma, steri pod vodaav živé. Té srmak je dneve pa dneve svojo mrežo (háló) v vodaav meto, aj se njemi ribe nut vlovijo. Vsigdar je prazna ostanola. Tam spodkar je Jezernik takše delo, ka ribe je raznok naganjo. Za sebe ji je leko zavole zgrabo, tak brž je vedo plavati pa duge roke je emo. Srmak ribič si na tau zbrodi, ka vnoči bi mrežo meto. Jezernik gvūšno spi, si je mislo. Depa, neje tak bilau. Eške bole je tam nut v vodej besno pa ribe es pa ta naganjo. Srmak je vsigdar brezi ene ribe domau prišo. Tam v svojom srmačkom rami si je na velke glavau trau, ka aj naredi. Dun si neka čednoga zbrodo. Na drugi den že trno rano začne djarek kopati. Kopa, li samo kopa. Jezernika je že trno mantralo, ka tau un dela. Vō iz vode pogledne pa ga pita, srmaški ribič pa njemi povej, ka takši kanal dela, po sterom cejla voda vō iz jezera steče. Tak Jezernik brezi ene ribe ostane pa tak de lačen,

kak se tau njemi godi. Jezernik se postraši, lepau ga prosi, aj z delom enja. Obeča njemi, ka takšen pleteni koš njemi da, ka vsigdar zavole rib se v njem najde. Kak obečano tak napravleno. Kdakoli je tisti čūdežni koš nutvrگو, pun z ribami je biu. Telko je zgrabo, ka

Nika dun v lampe trbej djasti. Gvūšno, ka od daleč nazaj es do nas žganki segajo. Leko so krūj vōminili, gda si je trbelo črvau napuniti pa na žmetno delo z živino titi. V Bohinji »drauvne« žganke delajo. Ne »kelijo« se kak v naši krajini, v steri se guči. Na dugo pa na šur-

Ves Studor eške gnes na eni mestaj pokaže, kak so v Bohinji indasvejta živel. Na sprtolejt so krave visko gor na planine gnali. Takšnomi pasteri se na Gorenjskom planšar pravi. Tam visko gor so iz kravdjoga mlejka sir delali. Na jesen so nazaj v dolino s kravami pa sirom prišli. Za zimo so krmo v dolini kosili, jo na sunci obračali, kak eške gnes v Studori delajo. Na fotografiji na pravom kraji visko gor se Triglav zdigava

tō, ka nej njim je dosta trbelo. Samo malo so prosili. Baug njim zatoga volo najlepši tau zemlé v dar da. Zato, ka tau njim je Baug dau, se ta krajina gnes Bohinj zové.

mlejko davajo. Iz njega pa že od davnik poznani bohinjski sir delajo.

Lidge so se v toj krajini že davnik naselili. Arheologija nam pripovejda, kak si je človek že nin 4000 lejt nazaj tam

Bobovec so na viskoj temperaturi topili, iz toga je železo vōrišlo. Indasvejta je toga v Bohinji zavole bilau pa ranč je nej trbelo globko v skalo klesati ali po zemlej rovat. Nej trbej dugo gledati pa že se vej, od kejc je ménje bobovec prišo

Bohinj

V toj krajini Bogej »boh« pravijo. Ali kak domanji lidge od toga vejo prajti: »Bohinj iz Boga vōpride, zato ka mi Bohinjci Bogej Boh pravimo.« Zdaj se že vej, kak so si do-

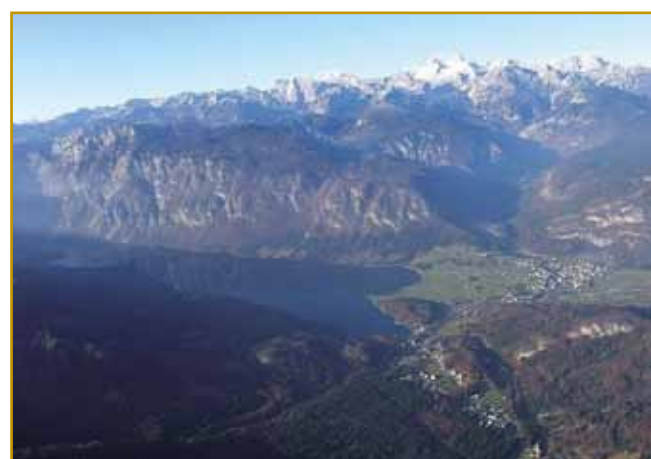
daum najšo. Eške več lidi se je v Bohinj v časi železnoga veka naselilo. Včeni lidge pravijo, ka vesnice pa nisterni rami na istom mesti stodijjo, kak so bili že 2500 lejt nazaj. Naši stari Slavi so v tau krajino po

Tau je bob, steroga so naši stari trno radi na stoli meli. Tau je eške prva bilau, kak so gra iz Merke v Evropo prinesli. Taposenjeni je skur kak kamen trdi grato. Inda so prajli, ka stoj tak trdo glavau ma kak bob. Ranč naša rejč bob je bočina vogrskoj rejči bab gratala, stera pa od boba dalešnje žlato, gra znamenjuje

za sebe je emo pa eške vsikšomi človeki v Bohinji ji je leko dau. Gda je ribič premino, vsi so tisti koš iskali. Depa, eške gnes so ga nej najšli. Iz jezera mlada reka vōpride, že od inda njoj Sava Bohinjka pravijo. Je ena od dvej menjši

ki bi od nji leko piso, depa, na nji vrauče cverke trbej djasti, od toga ena stara nauta nam pripovejda. Ženska spejvle: »Žganke mo njemi skūjala, s cverki je zabeljila, gda cverke doj si pobere, ške z mlejkom je zalejvala.«

20 000 lejt nazaj je na mesti gnešnjoga jezera pa eške tadale po dolini 800 m kusta ledena skurdja bila. Té ledenik se je pomalek vlejko tadoj pa tau nebesko lepo dolino naredo. Za njim je tau ostanolo, ka gnes leko vidimo

rek, sterivi vkūper pritečeta pa po tem vse vekša pa vekša Sava grata. Sava je najdukša slovenska reka. Depa, mi eške tak brž iz Bohinja ne odidemo.

Tak, nageli smo se, ka leko znauva čakamo, ka od inda mo v gnešnji čas ojdli.

Miki Roš

Lani ste večkrat leko šteli v naši novina razpis (pályázat) Porabske litere, steroga je vospisalo Slavistično društvo Prekmurja, Prlekije in Porabja. V njem smo nagačevali lidi, naj se njim ne vnauža napisati svoje misli, svoje štorije ali pesmi v slovenskoj rejči, leko tau napravi v našoj domanjoj rejči ali pa v knjižnoj slovenskoj rejči. Tisti, steri so se potrudili, so svoje nagrade (dij) dobili lani decembra na lejpom, svetešnjom programi v Slovenskom daumi v Varaši. K nagradi pa cujsliši tau tō, ka se njina literarna dela notradejejo v novine Porabje, aj je leko vseveč lidi taprešte.

V tej številki te leko šteli naslednji tau zgodbe Spominčice, stero je napisala Noémi Illés iz Sakalovec. Noémi je v kategoriji »Srednješolci in študenti« dosegla prvo mesto. V imeni uredništva ji gratulejramo, vam, dragi bralci, pa želejmo fanj štenjé!

SPOMINČICE

»Kaj boste naredili s hišo? Jo boste prodali?« je vprašal sosed Zdravko, ki je živel poleg babice že dolga leta. Bil je star in cenjen gospod v vasi, ki je rad vsak večer spil en špricer na terasi, medtem ko sta se pogovarjala z babico. »Najboljše bi bilo, če bi jo prodali meni, moj sin jo bo gotovo potreboval, ko se bo oženil. Vem, da to ne bo zdaj, ampak želim se zavarovati in kupiti nekaj, nikoli ne vemo, kdaj bom potreboval,« je premišljeval Zdravko.

»V enakem položaju smo tudi mi. Nikoli ne veš, kdo bi živel tukaj. Imam dve hčerki, onidve tudi lahko stanujeta v stari hiši. Ampak o tem se še nisimo pogovarjali,« mu je odvrnil ata.

»Kaj čakaš? Tvoji dekleti že imata službo in boljše življenje v velikem mestu kot tukaj sredi ničesar. Ne bosta se vrnili domov. Prepričan sem,« mu je zabrusil Zdravko, njegove besede pa so Niko in Mojca zelo užalile.

Ne moreta si predstavljati življenja brez domače hiše, ki jo je zgradil dedek s svojima rokama. To je njun dom, družinski dom. Prostor, ki povezuje vso družino, ki pomeni varnost in domačnost. Kjer sta preživeli prve božiče, ko še niso imeli svoje nove hiše, kjer so preživeli vsa poletja in kjer so jedli najbolj okusna nedeljska kosila. Tega nikoli ne bi prodali, to je srce družine.

»Nikoli ne veš. Babica je pripravila presenečenje za nas, mogoče bosta potem puncu malo drugače razmišljali,« pa je delil svojo mnenje ati.

»Dobro, da si me opozoril. Morava odpreti drugo pismo,« je hitro rekla Mojca in ga odprla. V njem je bil recept ravno te gibanice, ki jo je spekla Nika.

Babica in Nika sta bili vedno enakih misli, med njima je delovala telepatija. Kako čudežno je, da se ta ni pretrgala z babičino smrtjo.

ČETRTO POGLAVJE

Ptice so že čivkale, ko sta Nika in Mojca vstali. V megleno jutro, saj se je megla razprostirala nad vso vasjo. V tem času je narava zelo skrivnostna, ne ve se, kaj lahko pričakuješ od dneva. Vsa jutra prinašajo nekakšna presenečenja, ki pa se povsem odkrijejo le med dnevom. Med porabskimi griči se megla počuti zelo dobro, tam lahko ne le »sedi«, temveč tudi »leži«. Malce je lena, ne želi se gibati, gotovo ne mara zgodnjih juter. Tako kot večina prebivalcev v večjih mestih. Vaščani so drugačni, Porabci so jutranji tipi, če želijo ali ne. Delo nikoli ne čaka, živali so lačne, v gozdovih pa že brnijo žage.

Tudi naši dve junakinji sta morali vstati zgodaj, saj ju je čakalo obilo dela. In najtežja naloga, ki bi se ji najraje izognili, ampak ne moreta: urediti in pospraviti staro hišo.

»Lahko preskočim ta dan?« je vprašala Mojca, medtem ko je pila kavo po požirkih.

»Jaz bi ga tudi. Kaj če odpreva naslednje pismo? Mogoče dobimo novo nalogo ...« je ponudila Nika.

»Tako ga prinesem. Poglejva,« je rekla Mojca in odprla tretje pismo.

NAREDITE MI RAUŽE IZ KREPPAPIRJA!

»Čudovito, jaz nisem tako spretna, sploh nimam talenta za to,« je godrnjala Mojca.

»Daj no, s tem se bova dobro zabavali. Po kosilu bova šli vprašat gospo Ano, ona je mojstrica papirnatih rožic,« je predlagala Nika.

Ko sta prišli v babičino hišo, so njuni starši že skoraj vse zapakirali.

»Tukaj, v tej škatli najdeta njen nakit. Prekrasni kosi so, izberita si, kar želite imeti, potem jih bomo razdelili še drugim sorodnikom,« je pokazala mamica na lep zaboj, medtem ko je pomivala tla. Vedno je pospravljala,

čistila nekaj po hiši, hčerki pravita, da je manijak, kar se tiče čistoče. Kot vse mame.

»Hvala. Pomislita, kaj si je izmislila babica,« je rekla Mojca.

»Morava se naučiti, kako je treba narediti tradicionalne porabske rožice. Želi, da na njenem grobu cveti ne le živo cvetje, ampak tudi tiste nesmrtno rože iz kreppapirja,« je razlagala Nika.

»Že danes bova poiskali gospo Ano,« je nadaljevala mlajša sestra, ki sicer ni bila preveč navdušena nad to nalogo.

»Dobro bo, da se naučita nekaj lepega. Gospa Ana je bila babičina najboljša prijateljica. Gotovo vama bo pomagala. To cvetje pa bo čudovito okrasilo njen grob.«

»Ampak, kako bodo rože iz papirja preživele na pokopališču? Kaj bo, če bo deževalo?« je vprašala Nika.

»Jih bomo pa dali v vosek, ki jih bo obranil,« je odreagiral oče.

Narediti rože iz papirja ni enostavno. Potrebna je potrpežljivost, ročna spretnost in kreativnost. Čudovito je, da lahko iz majhnega kosa papirja in žice v desetih minutah naredimo različno cvetje, naša domišljija tega ne zmore. Gospa Ana je to znanje erbala od svoje babice: tradicija se je ohranila skozi več generacij.

»Po mojem mnenju bi bilo najboljše, če bi naredili spominčice. Moje najljubše cvetlice so,« je predlagala Nika. »Pa saj so bile tudi babičine najljubše,« se je spomnila Mojca.

»Rejsan je tak. Dem po papire pa začnemo,« je rekla gospa Ana in izbrala najlepši svetlo moder kreppapir, ki ga je imela. Najprej je pokazala in razlagala, kakšne trike ima, potem pa sta dekleti poskusili izdelovati rože. Po številnih poskusih jima je nekako le uspelo. Ko je sonce zašlo, sta že imeli lep šopek spominčic.

»Zjutraj ga bova takoj odnesli na pokopališče. Baug plati, gospa Ana, želiva lep večer,« sta rekli puncu in pomahali stari ženski.

Noémi Illés

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

						AVTOR: MATAJŽ HLADNIK	ŠPANSKA LETALSKA DRUŽBA	HUDIČ	KATIE HOLMES	RADRO POLIČ	ITALIJAN: ZNAMKA INDUSTRIJSKIH VOZIL	VREDNOST BLAGA ALI STORITVE	ZNAMKA RAČUNALNIKOV
						ZAČETEK LJUBEZNI MED DVEEMA OSEBAMA					6		
						BAHAČ	11						
						EMMA THOMPSON			SMUČARSKI SKAKALEC			5	
						KRALJICA ŠPORTOV			PREVČ POMORSKO SMUČOŠČE				
POMOČ ARAK KVEKER LON SIVKO	MILADA DELAVKA, UČENKA OBRTI	WOLFGANG MOZART	PLAČLO, PLAČA	STARA ENOTA ZA DELO	ORIENTAL ŽGANJE IZ RIŽA PEVEC JUNKAR			7	RUSKI VLADAR FILM O DIVJEM ZAHODU				
14. FEBRUAR				12									
AMORALNOST						8		PRIMOŽ EKART	1		KRŠKO NOSILEC VRAČ ALI OKENSKEGA KRILA		
NAJDAJŠA REKA V AZIJ	9							SESTAVA, SESTOJ					
								UROŠ ŽUPAN					
EDGAR DEGAS			NIŽJA LESNATA RASTLINA	TOPI, SKATLICA	PEVKA SOKLIČ				ZGOBHUL, OBLI DEL CLAVE				
SKRBI, NEGOWANJE				3	3	4							
ZAPRT PROSTOR ZA KOKOŠI		10						JUŽNO-AMERIŠKI STRUP, MIŠIČNO HROMILO				2	
GLAVNO MESTO ERITREJE								PIROTEHNIK					

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	---	---	---

Pustna maska ROŽA V LONČKU

K pripravam na pust vsekakor sodi tudi izdelava pustne maske, ki je lahko zabavno ustvarjanje tako za male kot velike.

1. Cvetličnemu loncu odžagajte dno.
2. Na vsaki strani vanj zvrtaite po dve luknji za naramnice, ki naj bosta med sabo oddaljeni približno 25 cm.
3. Širok trak napeljite skozi prvi par lukenj, ga odrežite na ustrezno dolžino in zavežite. Postopek ponovite še na drugi strani.
4. Izdelajte cvet: liste barvnega svilenega papirja zložite enega na drugega in jih prepognite kot harmoniko. Na sredini jih zvežite z okrasnim trakom, nato pa »harmoniko« na obeh koncih polkrožno obrežite. Nazadnje liste le še razprite in jih namestite v lepo oblikovan cvet.
5. Točko 4. ponovite z zelenim svilenim papirjem, le da ga na sredini zvežite z istim okrasnim trakom, s katerim ste pred tem zvezali že cvet in sicer tako, da bo manjši zeleni pompon nameščen pod cvetom.
6. Na koncu si cvet le še povežete na glavo, ga s trakom zavežete pod brado in se »oblečete« v cvetlični lonček. Pa veselo pustovanje!

(Vir: www.sam.si/baza-znanja)

SUDOKU

				7				
	7	3	1		8	5	9	
			5		2			
	2		3	1	6		8	
	1	7				2	3	
			7		4			
7	6			8			2	5
8		4		6		7		9

MATEMATIČNA UGANKA

MATEMATIČNA UGANKA

$$\text{Strawberry} + \text{Strawberry} + \text{Strawberry} = 21$$

$$\text{Apple} + \text{Apple} + \text{Strawberry} = 15$$

$$\text{Apple} + \text{Banana} + \text{Grape} = 14$$

$$\text{Grape} + \text{Strawberry} + \text{Banana} = ?$$

Pustni popoldan v Sakalovcih

V soboto, 11. februarja, je sakalovska samouprava v kulturnem domu organizirala pustni popoldan, ki je potekal v zelo dobrem razpoloženju.

Organizatorji so vaščane pričakali ob 15. uri in se skupaj zabavali do poznih nočnih ur. Najprej so vsi, ki so si nataknili masko, pokazali svoje res izjemno kreativne kostume. Med drugim smo se lahko srečali z gobami, metuljčkom, s kuharico in njenim špagetijem, čebelico, z elektrikarjem, s hipijema, z želvo, s srednjeveškim vitezem in skeleti. Najboljše kostume so nagradili v treh kategorijah: otroški, odrasli in družinski.

Klovn Muty je s svojim programom zabaval ne le mlajše generacije, ampak tudi starejše. Nato so sledili večerja, veselica in druženje. Lokalni podporniki so prispevali kakovostne in dragocene nagrade za tombolo, vsi, ki so kupili srečke, pa so tako podprli domači karitas pri njegovem delovanju.

Noémi Illés

**RÁBAVIDÉKI SZLOVÉNEK RÖNKHÚZÁSA
ÉS ORSZÁGOS SZLOVÉN TALÁLKOZÓ
APÁTISTVÁNFALVÁN**

**PORABSKO BOROVO GOSTÜVANJE IN
SREČANJE PORABSKIH SLOVENCEV
V ŠTEVANOVCIH**

2023.02.18.

PROGRAM

10:00 órától

- Gyülekezés Apátistvánfalva elején (Szentgotthárd-Máriaújfalu felől)
- Kikérések után a lakodalmas jelmezes menet elindul a rönkkel a faluközpont irányába.
- Kisbírói kihirdetések és mókás jelenetek menet közben több helyszínen.

od 10:00

- Zbiranje na začetku vasi Števanovci (s smeri Monošter-Máriaújfalu)
- Po slovesu od doma krene svatbena povorka z borom proti centru vasi
- Med potjo pristanki na več lokacijah, kjer sledijo naznanila

NIKA ZA SMEJ

MARTA PA PEPIKA

Marta pa Pepika se vömečeta, štera ma bole frajerskoga moškoga.

Pepika pravi:

»Moj je tak opasen, ka je zadnjič pijan biu pa se je briu brez toga, ka bi se v glendalo gleda. Pa se ranč gnauk nej vrez.«

Marta pa pravi:

»Ha, tau je nika nej! Moj Karči je zadnjič tüdi pijan biu pa si je lado tak nojete na nogaj zrezati, ka si je ranč štrunfle nej dojpotegno.«

MARTI NEJ ŽMETNO

Marta pa Pepika ideta na kavo. Pa Pepika pita Marto:

»Povej mi, Marta, je tebi žmetno iti vsakši den v službo?«

Pa Marta pravi:

»Nej, meni je sploy nej žmetno iti v službo, samo mi pa nebesko na mozgé ide, ka morem tam vsakši den osem vör čakati, ka lejko idem nazaj domau!«

Simona Rituper

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek

Založnik:

Zveza Slovencev na Madžarskem

Za založnika:

Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica

Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva:

H-9970 Monošter,

Gárdonyi G. ul. 1.;

tel.: 94/380-767;

e-mail: porabje@gmail.com

ISSN 1218-7062

Tisk:

TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.

Lendavska 1; 9000 Murska Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,

Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,

Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS

za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za

Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR

ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75

11747068 20019127 00000000,

SWIFT koda: OTPVHUHB

Porabski trio Zveze Slovencev na Madžarskem je nastopil na prireditvi ob slovenskem kulturnem prazniku v Strehovcih. Skupina se zahvaljuje za povabilo gospodu Juretu Juriniču. Na fotografiji so člani skupine z domačimi gostitelji, na sredini je župan Dobrovnikar Marjan Kardinar.